

การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย (Synthesis of Research Studies Relating to Emotional Intelligence in Thailand)

รศ.อัญญา สุขารมณ์

ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง**

บทคัดย่อ

การสังเคราะห์งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปความก้าวหน้าและพัฒนาการของการวิจัยเกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย รวมทั้งค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอีคิวโดยการประมาณค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีวิเคราะห์เมตา ผลการประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2540-2547 พบว่า มีผู้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว จำนวน 42 เรื่อง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอีคิวกับตัวแปรอื่นๆ จำนวน 57 เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบอีคิวตามลักษณะตัวแปรต่างๆ จำนวน 15 เรื่อง ศึกษาการสร้างและพัฒนาเครื่องมือหรือมาตรวัดอีคิว จำนวน 16 เรื่อง และศึกษาการจัดโปรแกรมหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาอีคิว จำนวน 52 เรื่อง และผลการสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลทางบวกต่ออีคิวโดยมีนัยสำคัญทางสถิติมี ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นกลุ่มปัจจัย ดังนี้ 1) กลุ่มปัจจัยชีวสังคม มีขนาดอิทธิพลช่วง 0.01-0.35 2) กลุ่มปัจจัยด้านบุคคลและจิตลักษณะ มีขนาดอิทธิพลช่วง 0.03-0.65 3) กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัว มีขนาดอิทธิพลช่วง 0.20-0.30 และ 4) กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่ทำงานและสื่อมวลชน มีขนาดอิทธิพล ช่วง 0.20-0.35

คำสำคัญ: อีคิว, การสังเคราะห์งานวิจัย

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และต้องการพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในยุคปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นในการพัฒนาบุคคลให้เกิดความสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งให้สอดคล้องกับธรรมชาติอันเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคลนั้นด้วย (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540) แต่เดิมการพัฒนาบุคคลจะเน้นให้

* รองศาสตราจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เป็นคนเก่ง ก็จะพัฒนาแต่ทางด้านสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว โดยเชื่อว่าจะทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานแต่การประสบความสำเร็จทางด้านต่างๆ นั้น ขึ้นอยู่กับสติปัญญาเพียง 20% และอีก 80% นั้นเป็นปัจจัยด้านอื่นอีก เช่น ความสามารถในการตระหนักรู้ อารมณ์ความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักบริหารจัดการความเครียดที่ขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนในการสร้างสัมพันธภาพ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขประสบความสำเร็จทั้งในการเรียน ความสำเร็จในอาชีพ ตลอดจนประสบความสำเร็จในชีวิต (Goleman. 1998) เนื่องจาก อีคิวเป็นเรื่องของอารมณ์และจิตใจ ซึ่งจะมีส่วนของวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องจึงต้องสร้างแบบวัดและประเมินอีคิวที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยและคนไทย อีกทั้งได้สร้างโปรแกรมพัฒนาอีคิวเกิดขึ้นมากมาย เพื่อหวังจะได้เยาวชนที่เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข ด้วยเหตุนี้จึงมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับอีคิวจำนวนมากทั้งที่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เชิงความสัมพันธ์ การเปรียบเทียบ ตลอดจนสร้างโปรแกรมต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาอีคิวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนไทย อย่างไรก็ตามการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเกี่ยวกับอีคิวยังเป็นไปได้ในขอบเขตจำกัด และได้องค์ความรู้ที่กระจุกกระจายทำให้ไม่สามารถมองเห็นภาพรวมของตัวแปรที่ส่งผลได้อย่างเด่นชัด อีกทั้งโปรแกรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาอีคิวก็มีหลากหลายซึ่งยังหาข้อสรุปไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถที่จะได้แนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของอีคิว เพื่อที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทั้งด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อให้เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย เพื่อจะได้ข้อค้นพบจากงานวิจัยและทำให้ได้ภาพรวมของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับอีคิว และองค์ความรู้ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาอีคิวในเยาวชนไทยซึ่งเป็นกลุ่มที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปความก้าวหน้าและพัฒนาการของการวิจัยในเรื่องอีคิวในประเทศไทย
2. เพื่อค้นหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อการพัฒนาอีคิว
3. เพื่อรวบรวมแบบทดสอบอีคิวที่พัฒนาขึ้นในประเทศไทย
4. เพื่อรวบรวมโปรแกรมหรือรูปแบบในการส่งเสริมและพัฒนาอีคิว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทราบข้อมูลที่เป็นภาพรวมเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องอีคิวในประเทศไทยว่า ในปัจจุบันมีการศึกษาและทำวิจัยกันในด้านใดบ้างและใช้วิธีการศึกษาอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางสำหรับคณาจารย์ นิสิต และผู้ที่สนใจทั่วไป จะได้ทราบและนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป
2. ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้เป็นผู้ที่มีอีคิวเพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต
3. ได้เครื่องมือทดสอบอีคิวที่ได้รับการดัดแปลงและพัฒนาขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับคนไทย
4. ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนนิสิตในระดับอุดมศึกษาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์งานวิจัยรวมจำนวน 182 เรื่อง เป็นรายงานการวิจัยเชิงปริมาณที่มีการรายงานระดับนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 177 เรื่อง และการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นแบบพรรณนาจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวแปรที่ศึกษาเป็น 5 กลุ่มคือ กลุ่มปัจจัยด้านอีคิว กลุ่มปัจจัยชีวสังคม กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัว และกลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียนในที่ทำงานและสื่อบริการ การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา
  - 1.1 อ่านและคัดเลือกงานวิจัยที่รายงานผลการวิจัยในลักษณะการพรรณนา
  - 1.2 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้สรุปตามประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของรายงานการวิจัยและกลุ่มตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลการวิจัยเช่นเดียวกับการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ และสรุปผลการสังเคราะห์ด้วยคำร้อยละ
  - 1.3 สรุปรายงานผลการสังเคราะห์ อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ
2. การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เมต้า สำหรับการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ จะใช้ค่าสัดส่วนของงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญเทียบกับจำนวนงานวิจัยทั้งหมด และประมาณค่าขนาดอิทธิพลโดยมีขั้นตอน ดังนี้
  - 2.1 พิจารณากำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปรหลักที่ต้องการศึกษา คือ อีคิว เนื่องจากแต่ละเรื่องของการวิจัยใช้คำเรียกแตกต่างกันและลักษณะองค์ประกอบของอีคิวแตกต่างกัน
  - 2.2 จัดประเภทกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้เป็น 5 กลุ่ม คือ

2.2.1 กลุ่มตัวแปรปัจจัยด้านอีคิว เช่น การตระหนักรู้ อีคิว การจัดการตนเอง แรงจูงใจ การควบคุมตนเอง การโน้มน้าวจิตใจ เป็นต้น

2.2.2 กลุ่มตัวแปรชีวสังคม เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส เป็นต้น

2.2.3 กลุ่มตัวแปรส่วนบุคคลซึ่งเป็นลักษณะทางจิตหรือความพร้อมในตัวบุคคล เช่น อัตมโนทัศน์ บุคลิกภาพ สถิติปัญญา นิสัย ค่านิยม ความรู้ความสามารถ การคิด ความพึงพอใจ เป็นต้น

2.2.4 กลุ่มตัวแปรด้านครอบครัว เป็นปัจจัยสนับสนุนด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู บรรยากาศสภาพแวดล้อมในครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว บทบาทพ่อแม่ เป็นต้น

2.2.5 กลุ่มตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่ทำงาน และสื่อมวลชน เช่น ความสัมพันธ์กับครู พฤติกรรมแบบอย่างของครู ความสัมพันธ์กับเพื่อน กิจกรรมในโรงเรียน การสื่อสารในที่ทำงาน การรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ เป็นต้น

2.3 จัดประเภทกลุ่มตัวแปรตาม ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

2.3.1 กลุ่มตัวแปรด้านอีคิว

2.3.2 กลุ่มตัวแปรด้านภายในตัวบุคคล

2.3.3 กลุ่มตัวแปรด้านผลการเรียนและผลการปฏิบัติงาน

2.4 อ่านรายงานวิจัยทั้งหมด 177 เรื่อง และจัดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

แหล่งข้อมูลในการวิจัย

เป็นรายงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับอีคิว ที่ทำการศึกษาในช่วงปี พ.ศ.2540-2547 รวมจำนวน 182 เรื่อง โดยจำแนกรายงานการวิจัยตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอีคิวกับตัวแปรอื่นๆ มีงานวิจัย 57 เรื่อง
2. ปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว มีงานวิจัย 42 เรื่อง
3. เปรียบเทียบอีคิวตามลักษณะตัวแปรต่างๆ มีงานวิจัย 15 เรื่อง
4. สร้างและพัฒนาเครื่องมือหรือมาตรวัดอีคิว มีงานวิจัย 16 เรื่อง
5. ศึกษาการจัดโปรแกรมหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาอีคิว มีงานวิจัย 52 เรื่อง

แหล่งข้อมูลรายงานการวิจัยที่นำมาประมวลและสังเคราะห์ เป็นงานวิจัยประเภทปริญญา นิพนธ์ สารนิพนธ์ ของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่

เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา รวมถึงรายงานการวิจัยของอาจารย์ประจำสถาบันอุดมศึกษาและรายงานการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	จำนวน	54	เรื่อง
2. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	จำนวน	31	เรื่อง
3. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	จำนวน	14	เรื่อง
4. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	จำนวน	12	เรื่อง
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	จำนวน	11	เรื่อง
6. มหาวิทยาลัยมหิดล	จำนวน	11	เรื่อง
7. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	จำนวน	9	เรื่อง
8. มหาวิทยาลัยนเรศวร	จำนวน	9	เรื่อง
9. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	จำนวน	8	เรื่อง
10. มหาวิทยาลัยราชภัฏ	จำนวน	7	เรื่อง
11. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	จำนวน	4	เรื่อง
12. มหาวิทยาลัยบูรพา	จำนวน	3	เรื่อง
13. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	จำนวน	2	เรื่อง
14. มหาวิทยาลัยทักษิณ	จำนวน	1	เรื่อง
15. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น	จำนวน	1	เรื่อง
16. วิทยาลัยพยาบาล	จำนวน	1	เรื่อง
17. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข	จำนวน	3	เรื่อง
18. กระทรวงศึกษาธิการ	จำนวน	1	เรื่อง

การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และให้ผู้ช่วยวิจัยช่วยในการค้นหาเอกสารรายงานการวิจัยจากห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย และห้องสมุดของสภาวิจัยแห่งชาติ โดยไม่กำหนดปี พ.ศ. ที่ทำการศึกษ แต่เนื่องจากกลุ่มตัวแปรอีคิว เป็นเรื่องใหม่ที่นักวิชาการให้ความสนใจในช่วงหลังนี้ ดังนั้นรายงานการวิจัยจึงอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2540–2547 คณะผู้วิจัยรวบรวมรายงานการวิจัยที่ทำเสร็จมีรายงานฉบับสมบูรณ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 182 เรื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สังเคราะห์รายงานวิจัยที่ประมวลมา จำนวน 182 เรื่อง โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเป็นคำร้อยละ
2. สังเคราะห์งานวิจัยเพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เมตา (Meta-Analysis) แบบ Vote Counting ตามวิธีของ Hedges & Olkin (1985)

ผลการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัย

ผลการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัย สรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยในเชิงคุณภาพ

1. ข้อมูลภาพรวมของแหล่งข้อมูลวิจัย

1.1 ระดับงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยประเภทปริญญาโทระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 81.86 รองลงมาเป็นประเภทสารนิพนธ์ งานวิจัยของอาจารย์ งานวิจัยของหน่วยงาน และงานวิจัยประเภทปริญญาโทระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 6.59, 4.40, 3.85 และ 3.30 ตามลำดับ

1.2 ปี พ.ศ. ที่งานวิจัยสำเร็จและนำมาประมวลและสังเคราะห์เป็นงานวิจัยที่ทำเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2540-2547 พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในปี พ.ศ. 2545 มีผู้สนใจศึกษาเรื่องอิทธิพลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.32 และรองลงมาในปี พ.ศ. 2546 , พ.ศ. 2544, พ.ศ. 2543, พ.ศ. 2547, พ.ศ. 2541, พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2540 คิดเป็นร้อยละ 26.37, 24.18, 7.69, 6.59, 1.65, 1.65 และ 0.55 ตามลำดับ แต่เนื่องจากคณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในปลายปี พ.ศ. 2547 ดังนั้นงานวิจัยที่สำเร็จใน พ.ศ. 2547 ยังคงมีอยู่และยังไม่เผยแพร่ ดังนั้นแนวโน้มของการศึกษาเรื่องอิทธิพล ยังมีนักวิชาการให้ความสำคัญและงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์และการการออกแบบงานวิจัยในลักษณะเชิงทดลองเพื่อจัดโปรแกรมการพัฒนาอิทธิพลในกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันไป

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 67,179 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 67.52 รองลงมาเป็นกลุ่มข้าราชการทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการ กลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มพนักงานเอกชนและรัฐวิสาหกิจทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการ คิดเป็นร้อยละ 14.70, 12.26 และ 5.52 ตามลำดับ

2. ลักษณะตัวแปรอิสระและตัวแปรตามของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด 182 เรื่อง พบว่า มีความหลากหลายมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงจัดกลุ่มตัวแปรอิสระเป็น 5 กลุ่ม และส่วนใหญ่เป็นการศึกษาตัวแปรอิสระในกลุ่มปัจจัยด้านอิทธิพล กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มปัจจัยทางชีว

สังคม กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัว และกลุ่มปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม (ที่โรงเรียน ที่ทำงาน และ สื่อมวลชน) ส่วนตัวแปรตามการศึกษา คณะผู้วิจัยได้จัดเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแปรอิคิว ตัวแปรผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน และกลุ่มตัวแปรด้านพฤติกรรมภายในตัวบุคคล

3. ความสัมพันธ์ระหว่างอิคิวกับกลุ่มตัวแปรตามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภายในตัวบุคคล และผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน จำนวน 57 เรื่อง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิคิวกับผลการปฏิบัติงานหรือผลการเรียน รองลงมาเป็นการศึกษาอิคิวกับกลุ่มตัวแปรพฤติกรรมภายในตัวบุคคล

4. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่ออิคิว จำนวน 42 เรื่อง พบว่า

4.1 กลุ่มปัจจัยด้านอิคิว มีผู้ศึกษาองค์ประกอบของอิคิวในกลุ่มตัวอย่าง ๗ ได้แก่ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง เห็นคุณค่าความสามารถตนเอง การจัดการอารมณ์ตนเอง การตั้งใจหรือใฝ่มน้าวจิตใจตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง ทักษะทางสังคม ความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น

4.2 กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิว ได้แก่ ปัจจัยด้านสุขภาพจิต ทัศนคติต่อการประกอบอาชีพ ลักษณะความเป็นผู้นำ ความพึงพอใจในงาน ความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมเผชิญความเครียด จิตลักษณะ การคิดอย่างมีจิตวิญญาณ และการคิดหาเหตุผลรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต

4.3 กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม ของงานวิจัยทุกเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิว คือ ระดับตำแหน่งงานและอาชีพ

4.4 กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัว ของงานวิจัยทุกเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิวคือ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว อิทธิพลสภาพแวดล้อมในครอบครัว เซวโนอารมณ์บิดามารดา ระดับการศึกษาของมารดาและผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง

4.5 กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ของงานวิจัยทุกเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอิคิวคือ สภาพแวดล้อมทางสังคม สายการเรียนรู้ ขวัญกำลังใจในหน่วยงาน สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับครู ความสัมพันธ์กับเพื่อน สภาพที่พักอาศัยของนักศึกษา พฤติกรรมการสอนของครู ระดับชั้นปี กิจกรรมในโรงเรียน การสื่อสารในที่ทำงานกับผู้ร่วมงานและผู้บริหาร ละครโทรทัศน์หลังข่าว และการรับข่าวสารอาชญากรรม

5. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือหรือมาตรวัดอิคิวจากจำนวนงานวิจัย 16 เรื่อง เป็นการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2544-2546 ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดกลุ่มนักเรียนนักศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและปริญญาตรี และมีเครื่องมือที่ใช้วัดกับกลุ่มต่าง ๆ อยู่บ้าง คือ นักเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน พยาบาลประจำการ และแพทย์ และองค์ประกอบที่ใช้วัด มีตั้งแต่ 3 องค์ประกอบ

ตามแนวคิดของกรมสุขภาพจิต และ 5 องค์ประกอบตามหลักแนวคิดของ Goleman จนถึง 19 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับองค์ประกอบย่อย ตัวแปรแยกย่อยละเอียดแตกต่างกันไป

6. การจัดโปรแกรมหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาอีคิว จากจำนวนงานวิจัย 52 เรื่อง มีการออกแบบโปรแกรมที่เสนอไว้หลากหลาย รวมถึง 40 รูปแบบ และเกือบทุกโปรแกรมได้ผลดีในการพัฒนาอีคิว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงปริญญาตรี โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10-100 คน ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ออกแบบโปรแกรมเป็นการจัดกิจกรรมกลุ่ม นอกเหนือจากนี้เป็นการจัดกิจกรรมฝึกคิดในลักษณะคิดอย่างมีวิจารณญาณ มองโลกในแง่ดี การใช้เหตุผล การฝึกปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมนันทนาการ การให้ชุดความรู้ให้ข้อมูลสนเทศ การฝึกวิเคราะห์ติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เทคนิคการใช้แม่แบบ การใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาอารมณ์

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยในเชิงปริมาณ

การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว ด้วยการวิเคราะห์เมตต้าแบบการนับ (Vote counting) ดังนี้

1. กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล ความสามารถในการปรับตัว ด้วยค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.65, 0.50 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีขนาดอิทธิพล ขนาดปานกลาง ได้แก่ ปัจจัยความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในงาน สุขภาพจิต ทศนคติต่อการประกอบอาชีพ ลักษณะการเป็นผู้นำและหัวหน้างาน ความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง การรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต จิตลักษณะ และพฤติกรรมการเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหา ด้วยค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.40, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.30, 0.25 และ 0.24 ตามลำดับ และปัจจัยที่มีขนาดอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน บุคลิกภาพ สติปัญญา เชาว์ปัญญา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัจฉริยะ และพฤติกรรมนิสัยทางการเรียน ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.15, 0.10, 0.07, 0.05, 0.03 และ 0.03 ตามลำดับ

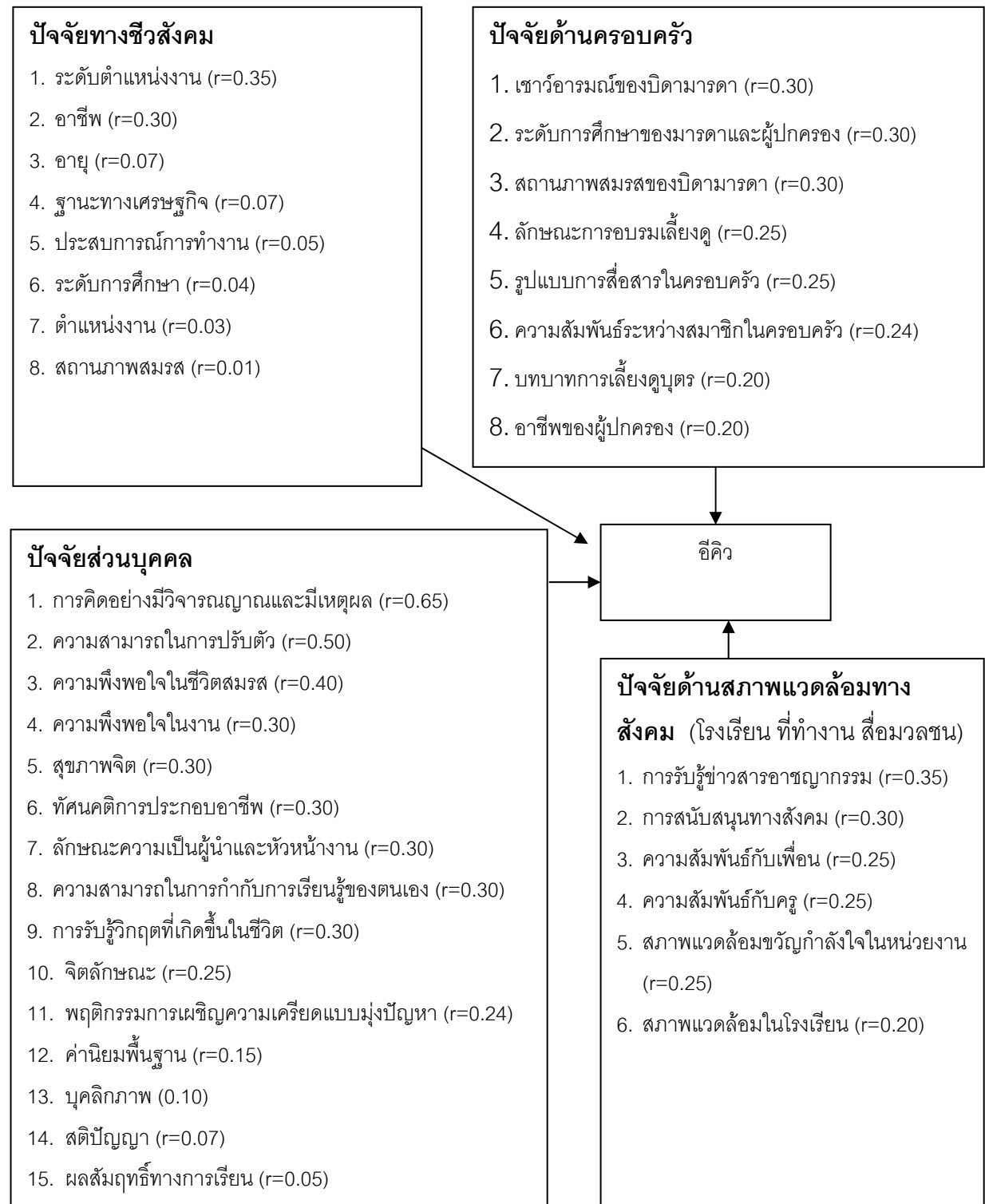
2. กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิว ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ ระดับตำแหน่งงานและอาชีพ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.35 และ 0.30 ตามลำดับ และปัจจัยที่มีอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ อายุ รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน สถานภาพสมรส และเพศ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.07, 0.07, 0.05, 0.04, 0.03, 0.02 และ 0.01 ตามลำดับ

3. กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิว ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ เชาว์อารมณ์ของบิดามารดา ระดับการศึกษาของมารดา และผู้ปกครอง สถานภาพ

สมรสของบิดามารดา ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว บทบาทการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา และอาชีพของผู้ปกครอง ด้วยขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.30, 0.30, 0.30, 0.25, 0.25, 0.24, 0.20 และ 0.20 ตามลำดับ

4. กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม (โรงเรียน ที่ทำงาน และสื่อมวลชน) ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ การรับข่าวสารอาชญากรรม การสนับสนุนทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครู สภาพแวดล้อมขวัญกำลังใจในหน่วยงาน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.35, 0.30, 0.25, 0.25, 0.25 และ 0.20 ตามลำดับ

สรุปเป็นแผนภาพความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ $P < 0.05$ ไว้ดังนี้

จะเห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคล ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล ความสามารถในการปรับตัว และความพึงพอใจในงาน มีน้ำหนักอิทธิพลอยู่ในขนาดใหญ่ ($r = 0.40$ ขึ้นไป) นอกนั้นเป็นตัวแปรที่มีน้ำหนักอิทธิพลอยู่ในขนาดปานกลาง ($r = 0.20-0.35$) และอยู่ในขนาดเล็ก ($r = 0.01-0.15$)

การอภิปรายผล

จากผลการสังเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประมาณค่าขนาดอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่ออีคิว ด้วยการวิเคราะห์เมต้าแบบการนับ (Vote counting) พบผลการวิจัยและสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล ความสามารถในการปรับตัว ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ ปัจจัยความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในงาน สุขภาพจิต ทักษะการติดต่อการประกอบอาชีพ ลักษณะการเป็นผู้นำและหัวหน้างาน ความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง การรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต จิตลักษณะ และพฤติกรรมการเผชิญความเครียดแบบมุ่งแก้ไขปัญหา และปัจจัยที่มีขนาดอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน บุคลิกภาพ สติปัญญา เชาวน์ปัญญา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัตมโนทัศน์ และพฤติกรรมนิสัยทางการเรียน จากการศึกษาค้นคว้าขององค์ประกอบของอีคิวตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 1998) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลข้างต้นบางตัวนี้เป็นคุณลักษณะหนึ่งในองค์ประกอบทั้งห้าของอีคิว เช่น ความสามารถในการปรับตัว ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบความสามารถในการควบคุมตนเอง ลักษณะการเป็นผู้นำและหัวหน้างาน อยู่ในองค์ประกอบทักษะทางสังคมด้านมนุษยสัมพันธ์ ความสามารถในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง การรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต อยู่ในองค์ประกอบการตระหนักรู้ตนเอง พฤติกรรมการเผชิญความเครียด อยู่ในองค์ประกอบความสามารถในการควบคุมตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับอีคิวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดปานกลางขึ้นไป

ขณะที่ปัจจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผลที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับอีคิวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดใหญ่ นั้น เนื่องจากสมองมีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์อย่างใกล้ชิด ดังที่ดามาสซิโอ (Damasio, 1994; citing Goleman, 1995; อ้างอิงจาก วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี, 2543) กล่าวว่า สมองในส่วนที่เป็นอารมณ์มีส่วนร่วมในการใช้เหตุผลเช่นเดียวกับส่วนของสมองที่ใช้ในการคิด ดังนั้นอารมณ์จึงมีส่วนอย่างสำคัญในการคิดของบุคคล

สำหรับปัจจัยด้านความพึงพอใจไม่ว่าจะเป็นความพึงพอใจในงานหรือความพึงพอใจในชีวิตสมรสนั้นมีความเกี่ยวข้องกับอีคิว ในด้านการทำงานบุคคลจะมีความพึงพอใจในงานก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้ เช่น มีแรงจูงใจ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย สามารถทำงานเป็นทีมได้ และมีความเป็นผู้นำ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเป็นคุณลักษณะในแต่ละองค์ประกอบของอีคิวตามแนวคิดของโกลแมนทั้งหมด (Goleman, 1998) ในขณะที่ความพึงพอใจในชีวิตสมรสนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสภาพชีวิตสมรสและครอบครัวดำเนินไปอย่างมีความสุข ซึ่งการที่จะทำให้ชีวิตสมรส

และครอบครัวมีความสุขได้นั้น โกลแมน (Goleman, 1998) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการใช้อิทธิพลภายในครอบครัวไว้ว่า คนในครอบครัวจะต้องมีความเข้าใจ ใฝ่ใจ ต่อความรู้สึกหรือความกังวลของคนในครอบครัว ต้องมีจิตรับรู้ความต้องการของคนในครอบครัวและสามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งที่กล่าวมาถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอิทธิพลตามแนวคิดของโกลแมนในส่วนของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) นั่นเอง

เมื่อบุคคลเกิดความพอใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว บุคคลนั้นก็จะมีสุขภาพจิตดี มีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวที่ดี ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ก็สืบเนื่องมาจากการที่คนมีอิศวีนั่นเอง

ในขณะที่บุคลิกภาพนั้นมีความสัมพันธ์กับอิศวีนำนั้หนักอิทธิพลขนาดเล็ก พริ้มเพรา ดิษยวณิช (2544) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและอิศวาว่า บุคลิกภาพเกี่ยวข้องกับผลรวมของลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่ถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้น ตลอดจนความคิดและเจตคติของเขาที่มีต่อโลกภายนอก ดังนั้นบุคลิกภาพจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เมื่อคนเรามีอายุมากขึ้น และแม้ว่าอารมณ์จะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพก็จริงอยู่ แต่อารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและชัดเจนกว่าบุคลิกภาพโดยตรง จากเหตุผลดังกล่าวจึงสามารถอธิบายได้ว่าบุคลิกภาพมีความสัมพันธ์กับอิศวเ็นกัน แต่มีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สำหรับสติปัญญา เชาวนปัญญา และพฤติกรรมนิสัยทางการเรียน ทั้งสามปัจจัยนี้มีความสำคัญต่อการเรียน ซึ่งบุคคลจะเรียนได้ผลสัมฤทธิ์ดีหรือไม่นั้น ต้องอาศัยปัจจัยทั้งสามประกอบกัน ทศพร ประเสริฐสุข (2542) กล่าวว่า ความสำเร็จในด้านการเรียน ปัจจัยที่ส่งผลมากคืออิศว ในขณะทีความสำเร็จในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลมาก คือ อิศว ร่วมกับ อิศว หมายความว่าคนเราประสบความสำเร็จในการทำงานควรได้รับการพัฒนาทั้งด้าน สติปัญญาและอิศว ร่วมกัน

2. กลุ่มปัจจัยทางชีวสังคม มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอิศว ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ ระดับตำแหน่งงานและอาชีพ และปัจจัยที่มีอิทธิพลขนาดเล็ก ได้แก่ อายุ รายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน สถานภาพสมรส และเพศ

สาเหตุที่ทำให้ปัจจัยทางชีวสังคมมีความสัมพันธ์กับอิศวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เป็นเพราะปัจจัยทางชีวสังคมนี้เป็นปัจจัยภายนอก ไม่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะภายในของตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ ฐานะ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงาน ที่ต่างกัน แต่ก็ไม่สามารถสรุปได้เสมอไปว่าคนที่มียปัจจัยทางชีวสังคมต่างกันจะมีอิศวต่างกัน ถึงแม้จะมีการศึกษาบางฉบับที่พบว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับอิศว แต่ก็เชื่อว่าจะได้ผลตรงกันทุกฉบับ ทั้งนี้เนื่องจากอิศวสามารถพัฒนาได้ตลอดชีวิต ฉะนั้นไม่ว่าใครจะมีสถานภาพต่างกันอย่างไร ก็สามารถที่จะพัฒนาอิศวได้ ฉะนั้นหากลองเปรียบเทียบระหว่างคนที่มียอายุ

มากแต่ไม่เคยได้รับการพัฒนาอีคิวมาก่อนกับคนที่มีอายุน้อยแต่ได้รับการพัฒนาอีคิวมาตั้งแต่เด็กแน่นอนว่าคนที่มีอายุน้อยแต่ได้รับการพัฒนาอีคิวต้องมีอีคิวสูงกว่าคนที่มีอายุมากแต่ไม่เคยได้รับการพัฒนาอีคิวมาก่อน ทั้งที่ความจริงแล้วคนที่มีอายุมากน่าจะมีอีคิวสูงกว่าคนที่มีอายุน้อย เพราะผ่านการเรียนรู้ชีวิตมากกว่า หรือในการทำงาน เราจะเห็นได้ว่าคนที่มีประสบการณ์ทำงานมากก็ใช้ว่าจะได้รับการเสนอชื่อเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก่อนคนที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยเสมอไป เนื่องจากบุคคลนั้นมีปัจจัยสำคัญบางประการก็คือ อีคิวอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะสมรรถนะทางสังคม ซึ่งโกลแมน (Goleman, 1998) กล่าวว่าอีคิวเกิดจากการเรียนรู้และสามารถดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้อีกแม้เข้าสู่วัยทำงานแล้ว จากคำกล่าวนี้นี้พอจะสรุปได้ว่าอีคิวเกิดจากการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยทางชีวสังคมแม้มีผลต่ออีคิวบ้าง แต่ก็เพียงเล็กน้อยหากบุคคลนั้นไม่ได้รับการพัฒนาอีคิว

3. กลุ่มปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิว ด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ อีคิวของพ่อแม่ ระดับการศึกษาของแม่ และผู้ปกครอง สถานภาพสมรสของพ่อแม่ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว บทบาทการเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่ และอาชีพของผู้ปกครอง

วิลาลักษณ์ ชวัลลล (2543) กล่าวว่า พ่อแม่อาจมีอิทธิพลต่อเด็กในเรื่องความสามารถทางอารมณ์ใน 2 ลักษณะ คือ โดยทางตรง และโดยอ้อม อิทธิพลทางตรงก็เกิดขึ้นโดยความตั้งใจของพ่อแม่ ได้แก่ การบอกกล่าว การชี้แนะเกี่ยวกับการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม กฎเกณฑ์ทางสังคมในการแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมจากการสอนของพ่อแม่จะช่วยให้เด็กพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ที่เหมาะสมได้ ส่วนการถ่ายทอดทางอ้อมจะเกิดจากการที่พ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจที่จะปรับพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็ก แต่เกิดจากการที่เด็กสังเกตการแสดงอารมณ์ของพ่อแม่ในสถานการณ์ต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบผลงานวิจัยจากต่างประเทศ ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางครอบครัวกับอีคิว เช่น เดนแฮม (Denham, 1989) พบว่า มีความคล้ายคลึงกันระหว่างอารมณ์ของพ่อแม่กับอารมณ์ของลูก และเดนแฮม (Denham, 1992) ยังพบว่า การแสดงออกทางอารมณ์ด้านลบในระดับสูงของสมาชิกในครอบครัว เช่น ความโกรธ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความสามารถทางสังคมของเด็ก ได้แก่ การมีพฤติกรรมเอื้อสังคม และความเห็นอกเห็นใจ ส่วนดอดจ์ (Dodge, 1985) พบว่า การแสดงออกทางอารมณ์ของพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสังคมและอารมณ์ของลูก โดยที่การแสดงออกของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการตีความและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น และความถูกต้องในการตีความและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่นเกี่ยวข้องกับ เด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และยังมี การวิจัยที่พบว่าความสามารถของพ่อแม่ในการตอบสนองต่อปฏิกิริยาทางอารมณ์ของเด็กก็มี

ความสัมพันธ์กับการที่เด็กจะมีอารมณ์ทางบวกด้วยเช่นกัน ดังงานวิจัยของเคสเทนบวมและคณะ (Kestenbaum and others. 1989)

จากแนวคิดและผลการวิจัยที่ค้นพบในต่างประเทศต่างสนับสนุนผลการวิจัยฉบับนี้ที่พบว่าปัจจัยทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับอีคิวด้วยน้ำหนักอิทธิพลขนาดปานกลาง ($r=0.20-0.30$)

4. กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (โรงเรียน ที่ทำงาน และสื่อมวลชน) มีความสัมพันธ์เป็นบวกกับอีคิวด้วยอิทธิพลขนาดปานกลาง ได้แก่ การรับข่าวสารอาชญากรรม การสนับสนุนทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครู สภาพแวดล้อมขวัญกำลังใจในหน่วยงาน และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

ตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman. 1998) จะเห็นได้ว่า นอกจากอีคิวจะประกอบด้วยสมรรถนะส่วนบุคคลแล้ว ยังประกอบด้วยสมรรถนะทางด้านสังคมด้วย ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทักษะทางสังคมด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งทั้งสององค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น คนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นกับเพื่อนที่โรงเรียน กับเพื่อนที่ทำงาน หรือกับครู มักมีคุณลักษณะทั้งสององค์ประกอบสูง ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์กับเพื่อน ความสัมพันธ์กับครู มีความสัมพันธ์กับอีคิวในทางตรง

ในส่วนของสภาพแวดล้อมที่โรงเรียน และที่ทำงาน รวมทั้งความสัมพันธ์กับคนอื่น ถือว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอีคิวในแง่ของการช่วยส่งเสริมอีคิว กล่าวคือ หากสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนหรือที่ทำงานดี และมีความสัมพันธ์กับคนอื่นดี ก็จะส่งผลให้บุคคลนั้นมีขวัญกำลังใจที่ดี เมื่อมีขวัญกำลังใจดี ก็จะทำให้แรงจูงใจเพิ่มขึ้น และมองโลกในแง่ดีมากขึ้น ซึ่งผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ที่มีอีคิวสูง พบว่า คนที่มีอีคิวสูงจะต้องมีพลังใจ มีแรงบันดาลใจที่จะกระทำการหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมาย หรือที่เรียกว่า มีแรงจูงใจสูงและเป็นคนมองโลกในแง่ดี

สำหรับปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวข้องกับอีคิวในแง่ที่ว่า การสนับสนุนทางสังคมมีบทบาทต่อการพัฒนาอีคิว เพราะการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อความเชื่อมั่นของบุคคล ดังที่สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2541) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาอีคิวของนักเรียน ในการสร้างวัฒนธรรมในห้องเรียน ด้วยการสร้างบรรยากาศการสนับสนุน เพื่อให้เกิดความกล้าในการแสดงออก และสร้างวัฒนธรรมในการสนับสนุนให้เกิดการชื่นชมในการเรียน จากแนวทางย่อมนี้นี้จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอีคิว

สำหรับปัจจัยด้านการรับข่าวสารอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับอีคิว เนื่องจากการรับข่าวสารอาชญากรรมในระดับปานกลางจะส่งผลให้บุคคลเข้าใจธรรมชาติความเป็นจริงของสภาพสังคมที่อยู่มากขึ้นเพื่อให้เกิดการยอมรับและใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังมากขึ้น แต่ในทางกลับกันถ้ารับรู้มากโดยไม่มีวิจารณญาณในการคัดกรอง อาจจะทำให้เกิดการเลียนแบบและจะเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย

เคร่งเครียดมากขึ้น และอาจส่งผลต่อไปถึงพฤติกรรม ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการรับข่าวสารอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับอิคิวในทางตรงข้าม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการประมวลผลการวิจัยอิคิว พบว่า ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับอิคิวสำหรับบุคคลทั่วไป ได้แก่ ความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมเผชิญความเครียด จิตลักษณะ การคิดอย่างมีจิตวิญญาณ การคิดหาเหตุผล การรับรู้วิกฤตที่เกิดขึ้นในชีวิต สุขภาพจิต ลักษณะความเป็นผู้นำ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง เห็นคุณค่าความสามารถตนเอง การจัดการอารมณ์ตนเอง การจงใจหรือโน้มน้าวจิตใจตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง ทักษะทางสังคม ความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ดังนั้นบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนตนเอง ควรหาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้ เพื่อพัฒนาอิคิวให้สูงขึ้น

2. จากการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางครอบครัวกับอิคิว พบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว อิทธิพลสภาพแวดล้อมในครอบครัว อิคิวของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับอิคิวในเด็กและวัยรุ่น ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรหาแนวทางการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม และควรหาทางพัฒนาอิคิวของตัวเองเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน นอกจากนี้ทุกคนในครอบครัวควรมีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ให้เกิดบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ภายในครอบครัว ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมและพัฒนาอิคิวให้เกิดขึ้นกับเด็ก และทุกคนในครอบครัว

3. จากการศึกษางานวิจัยหลายฉบับที่ศึกษากับเด็กนักเรียน พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับครู กิจกรรมในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับอิคิวในนักเรียน ดังนั้นครูประจำชั้น ครูผู้สอน และครูแนะแนว ควรหาทางสร้างความใกล้ชิดกับนักเรียน คอยดูแล เอาใจใส่นักเรียน เป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษา และคำแนะนำต่างๆ และควรพัฒนาอิคิวของตัวเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน นอกจากนี้คอยสังเกตว่านักเรียนคนใดมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน เพื่อหาทางช่วยเหลือให้นักเรียนคนนั้นสามารถเข้ากลุ่มเพื่อนได้ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเอง ในส่วนผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสนใจในเรื่องสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ควรมีนโยบายปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน อันจะส่งผลต่อไปถึงการพัฒนาอิคิวของนักเรียนและครูในโรงเรียนด้วย

4. มีงานวิจัยอิคิวที่ศึกษากับคนในวัยทำงานหลายฉบับ พบว่า ทักษะติดต่อการประกอบอาชีพ ความพึงพอใจในงาน สภาพแวดล้อมขวัญกำลังใจในหน่วยงาน และการสื่อสารในที่ทำงานกับผู้ร่วมงานและผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับอิคิว ดังนั้นในส่วนของผู้บริหารควรหาแนวทางเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาทัศนคติต่อการประกอบอาชีพในตัวบุคลากร พยายามสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน และส่งเสริมการสื่อสารทางบวกระหว่างพนักงานกับพนักงานและระหว่างผู้บริหารกับพนักงานให้มากขึ้น ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมในหน่วยงานให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความพอใจในงานของบุคลากรในหน่วยงาน และยังเป็นการช่วยให้บุคลากรมีอิคิวในการทำงานด้วย

5. มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อกับอิคิว พบว่า ละครโทรทัศน์หลังข่าว การรับข่าวสารอาชญากรรม มีความสัมพันธ์กับอิคิว ดังนั้นสื่อโทรทัศน์ทุกแขนง ควรมีความรับผิดชอบ และมีความระมัดระวังในการนำเสนอสื่อต่างๆ ออกสู่สาธารณะ นอกจากนี้พยายามนำเสนอสิ่งที่ดีมีประโยชน์ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอสาระบันเทิงที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาอิคิวในผู้ชม ในขณะเดียวกันภาครัฐควรมีหน่วยงานตรวจสอบเนื้อหาของสื่อก่อนนำเสนอสู่สาธารณชน

6. เนื่องจากปัจจุบันมีการสร้างเครื่องมือวัดอิคิว ตลอดจนการสร้างโปรแกรมการพัฒนาอิคิวมากมาย ดังนั้นในสถาบันการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องควรนำเครื่องมือวัดอิคิวต่างๆ ที่สร้างขึ้น นำไปใช้วัดอิคิวในนักเรียน นักศึกษา และพยายามหาโปรแกรมการพัฒนาอิคิวที่เหมาะสมมาใช้พัฒนาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ภายในองค์กร ผู้บริหารสามารถให้ผู้เชี่ยวชาญด้านอิคิวเข้ามาตรวจสอบอิคิวของบุคลากร ตลอดจนจัดโปรแกรมการพัฒนาอิคิวในบุคลากร เพื่อประโยชน์ต่อตัวบุคลากรเอง และต่อองค์กรด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบในประเทศไทยเป็นการวิจัยที่ทำกับกลุ่มเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยผู้ใหญ่ หรือวัยชรา และกลุ่มตัวอย่างเฉพาะสาขาวิชาชีพให้มากขึ้น

2. จากการประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับอิคิวในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิคิวกับตัวแปรต่างๆ และการออกแบบโปรแกรมเพื่อการพัฒนาอิคิว ในขณะที่การศึกษาในเรื่องของการสร้างเครื่องมือหรือแบบวัดอิคิว ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นศึกษาไปที่เรื่องของการสร้างเครื่องมือหรือแบบวัดอิคิวเฉพาะกลุ่มอาชีพหรือบุคคล และโปรแกรมการพัฒนาอิคิวที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อให้งานวิจัยประเภทนี้มีจำนวนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติมากขึ้น

3. เครื่องมือหรือแบบวัดอิคิว ตลอดจนโปรแกรมการพัฒนาอิคิวส่วนใหญ่ในประเทศไทย สร้างขึ้นตามแนวตะวันตก ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมองหาทางสร้างเครื่องมือหรือแบบวัดอิคิว ตลอดจนสร้างโปรแกรมการพัฒนาอิคิวตามแนวตะวันออกให้มากขึ้น เพื่อให้คนไทยได้มีเครื่องมือหรือ

แบบวัดอีคิว และโปรแกรมการพัฒนาอีคิวที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของคนไทยมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น การสร้างตามแนวพุทธศาสนา หรือตามหลักปรัชญาของท่านเล่าจื๊อ เป็นต้น

4. สำหรับผู้ที่ต้องการข้อมูลสำหรับอ้างอิงผลการวิจัยในครั้งต่อไป สามารถนำข้อมูลจากหนังสือ อีคิวเล่ม 3 รวมงานวิจัยเกี่ยวกับอีคิวในประเทศไทย ของชมรมผู้สนใจอีคิว ไปใช้ในการอ้างอิงได้ อย่างไรก็ตามควรศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากต้นฉบับในกรณีที่ต้องการรายละเอียดที่มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, สิงหาคม). ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 5(1): 19-35.
- นงลักษณ์ วัชรชัย. (2542). *การวิเคราะห์ห่อหุ้ม Meta – Analysis*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป จินี่ และคณะ. (2542). *การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทย : รายงานการวิจัยฉบับที่ 74*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2542, สิงหาคม). คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ EQ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 5(1): 15-18.
- พริ้มเพรา ดิษยวณิช. (2544). ผลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อบุคลิกภาพและเชาวน์อารมณ์. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 46(3):195-207.
- วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2542). การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 5(1): 37 – 52.
- _____. (2543). การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน. ใน *รวมบทความทางวิชาการเรื่องอีคิว*. อัจฉรา สุขารมณ์; วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี และ อรพินท์ ชูชม (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: ชมรมผู้สนใจอีคิว.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2541, กรกฎาคม). ยุทธวิธีการพัฒนาอารมณ์ปัญญา. *การศึกษาเอกชน*. 8(78): 13-20.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Hedges, L.V. and Olkin, I. (1985). *Statistical Methods for Meta – Analysis*. Orlando, FL: Academic Press.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis*. Sage Publications: Beverly Hills.

- Hedges, L.V. and Olkin, I. (1985). *Statistical Methods for Meta – Analysis*. Orlando, FL : Academic Press.
- Krippendoff, K. (1980). *Content Analysis*. Sage Publications : Beverly Hills.
- Mayer, J.D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence?. In P. Salovey & D.J. Sluyter (eds.). *Emotional development and emotional intelligence*. pp.3-31. New York : Basic Books.
- Schutte, N.S. and others. (1998). Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence. *Journal of Personality and Individual Differences*. 25(2) : 167 – 177.
- Weisinger, H. (1998). *Emotional Intelligence at Work : The Untapped Edge for Success*. San Francisco : Jossey – Bass.